

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF IN SINT-NIKLAAS (OOST-VLAANDEREN) DECEBRA - EIGENLOSTRAAT 21

NOTA FASE 1: PROGRAMMA VAN MAATREGEEN

ABO Archeologische Rapporten 481

Rapport opgemaakt door : Jan Coenaerts

Derbystraat 55

B-9051 Gent

oktober 2017

Dossiernr. 20733

Projectcode: 2017B195

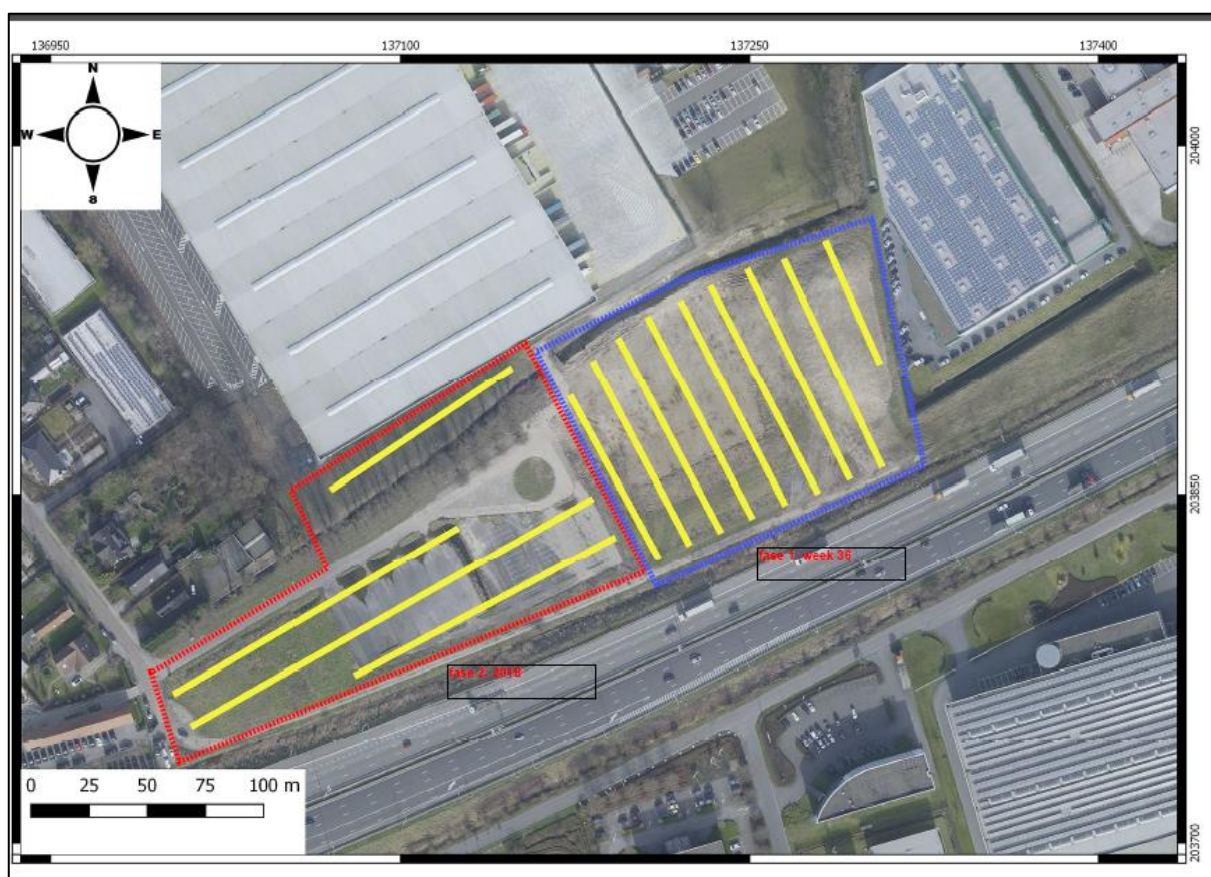
Gent

1 INLEIDING EN FASERING

Uit de archeologienota bleek dat het archeologisch potentieel niet kon afgeleid worden uit de beschikbare bronnen en er dus een terreinonderzoek noodzakelijk was. Hierbij werd het gehele onderzoeksgebied geëvalueerd in functie van het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning. Aangezien het terrein nog niet toegankelijk was, werd een programma van maatregelen voorgesteld via een uitgesteld traject. Deze archeologie werd bekrachtigd met voorwaarden (ID2144).

Het onderzoeksgebied werd door de initiatiefnemer opgedeeld in 2 twee delen, waarbij de werken ook in twee fasen zullen uitgevoerd worden (figuur 1):

- Fase 1 omvat het oostelijke deel van het terrein. Hier zullen de werken in het najaar van 2017 starten. Het uitgevoerde archeologische vooronderzoek in de nota van fase 1 omvat enkel de resultaten van het terreinwerk van het oostelijk deel van het onderzoeksgebied. Het advies van de resultaten wordt weergegeven in hoofdstuk 2.
- Fase 2 omvat het westelijke deel van het terrein. Het is momenteel nog in gebruik als parking en is pas beschikbaar in 2018. De resultaten van de prospectie met ingreep in de bodem zal in een tweede nota worden bezorgd aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Indien er vervolgonderzoek moet gebeuren in de vorm van een opgraving, zal dit leiden tot een archeologierapport en eindverslag als eindproduct.

Figuur 1: Voorstel inplanting proefsleuven conform bekrachtigde archeologienota en voorstel van fasering met timing

2 FASE 1: GEMOTIVEERD ADVIES

2.1 INLEIDING

Uit de archeologienota bleek dat het archeologisch potentieel niet kon afgeleid worden uit de beschikbare bronnen en er dus een terreinonderzoek noodzakelijk was. Hierbij werd het gehele onderzoeksgebied geëvalueerd in functie van het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning. Aangezien het terrein nog niet toegankelijk was, werd een programma van maatregelen voorgesteld via een uitgesteld traject. Deze archeologie werd bekrachtigd met voorwaarden (ID2144).

Het onderzoeksgebied werd door de initiatiefnemer opgedeeld in 2 twee delen, waarbij de werken ook in twee fasen zullen uitgevoerd worden (figuur 1): Fase 1 omvat het oostelijke deel van het terrein. Hier worden de werken uitgevoerd in 2017

Nadat een landschappelijk booronderzoek geen uitsluitsel kon geven over de bewaring van de bodem, werd er overgegaan tot het aanleggen van proefsleuven zoals voorzien in het programma van maatregelen van de bekrachtigde archeologienota. De resultaten van het uitgevoerde veldwerk tijdens fase 1 op het oostelijk deel van het onderzoeksgebied worden gepresenteerd in de nota van fase 1 (verslag van resultaten en programma van maatregelen) met als referentie 2017B195.

2.2 ADVIES

Tot besluit kan gesteld worden dat het onderzoeksgebied in de jaren '70 van vorige eeuw diepgaand verstoord werd in functie van de voorbereiding van de inplanting van het industrieterrein (cf. deel 1). Er werd over het projectgebied van fase 1 geen enkel archeologisch spoor aangetroffen. Dit werd bevestigd tijdens het proefsleuvenonderzoek.

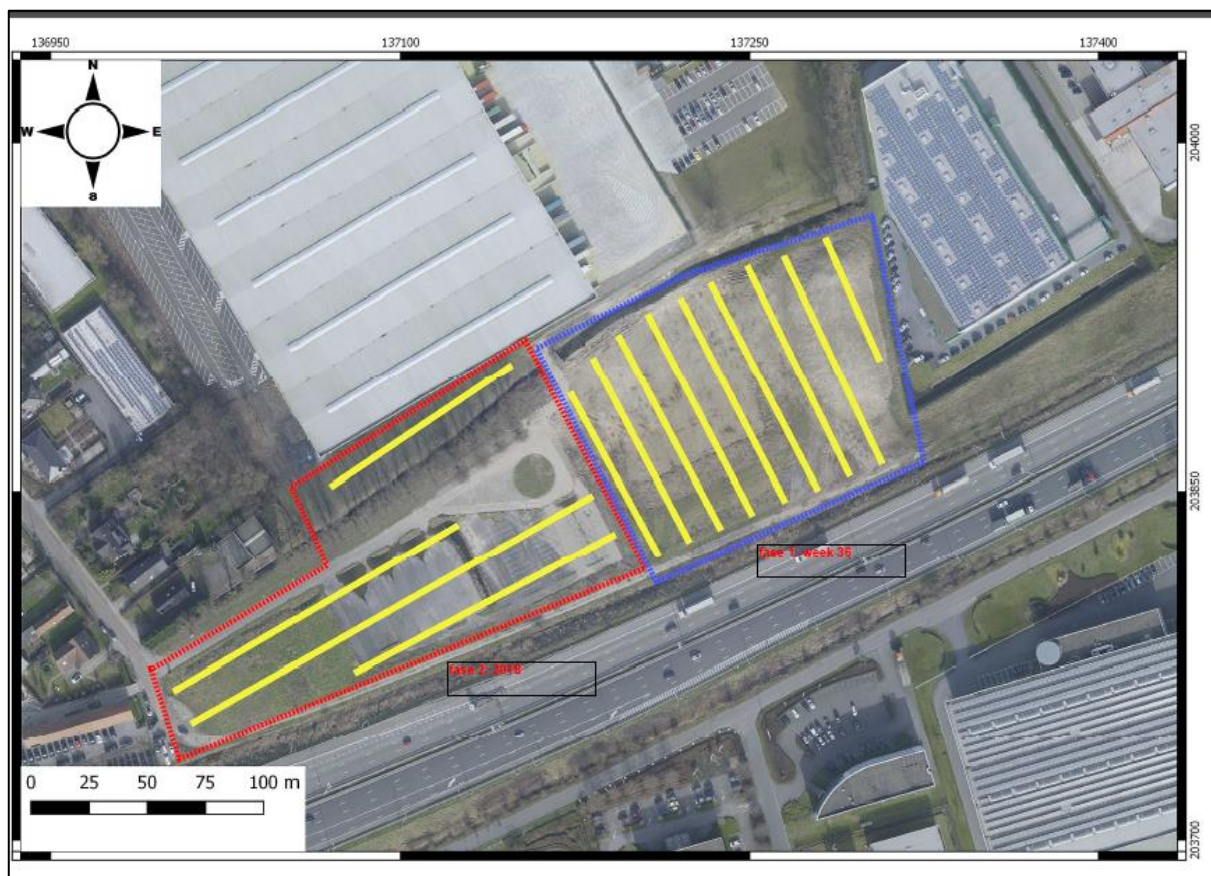
De bodemkundige profielen wijzen duidelijk op een afgeknotte toplaag, waarbij de B-horizont volledig werd gewist. De aanwezige A-horizont rust onmiddellijk op de C-horizont en kenmerkt zich door een gemiddeld ca. 1m dik heterogeen ophogingspakket vermengd met bouwpuin en er werd plaatselijk duidelijke bodemverontreiniging waargenomen ("technosol").

In welke mate de C-horizont werd afgetopt kan echter niet aangetoond worden. De zone van de voormalige loodsen in het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied bleek diepgaand verstoord door de aanwezigheid van een meer dan 1,20m dik ophogingspakket vermengd met afbraakpuin ("technosol"). Ook deze bleek plaatselijk sterk verontreinigd.

Het ten westen gelegen areaal, waar zich op heden een geasfalteerde parking bevindt, wordt pas in 2018 beschikbaar voor proefsleuvenonderzoek. Dit is fase 3 van het onderzoek. Op dit perceel

3 FASE 2: PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM

3.1 INLEIDING

Figuur 2: Voorstel inplanting proefsleuven conform bekrachtigde archeologienota en voorstel van fasering

Het proefsleuvenonderzoek zal uitgevoerd worden in twee fasen. Het oostelijke deel van het terrein is toegankelijk en werd reeds onderzocht op 04 september 2017 (fase 1). Het westelijke deel is momenteel nog in gebruik als parking en is pas beschikbaar in 2018. Het De resultaten van de prospectie met ingreep in de bodem zal in een tweede nota worden bezorgd aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Indien er vervolgonderzoek moet gebeuren in de vorm van een opgraving, zal dit leiden tot een archeologierapport en eindverslag als eindproduct.

3.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2017B195
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO NV
Erkeningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2016/000176
Naam + adres studiegebied	Decebra
- straat + nr.:	Eigenlostraat 21
- postcode :	9100
- fusiegemeente :	Sint-Niklaas
- land :	België
Lambercoördinaten (EPSG:31370)	NW: 136964, 204113 NO: 137250, 204155 ZW: 137009, 204741 ZO: 137313, 204865
Kadaster	
- Gemeente :	Sint-Niklaas
- Afdeling :	2
- Sectie :	c
- Percelen :	1170h, 1170n, 1166b
Onderzoekstermijn	Januari 2017
Thesauri	Bureauonderzoek, Sint-Niklaas, Prehistorie, IJzertijd, Romeinse Tijd, Plaggendek

3.3 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, in de vorm van een bureauonderzoek, dat op het plangebied werd uitgevoerd heeft als project nummer 2017B195. Voor de resultaten van dit bureauonderzoek en prospectie, zie bekrachtigde archeologienota (ID2144) en de nota fase 1.

3.4 ONDERZOEKSOPDRACHT

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, de omvang en de behoudenswaardigheid van de archeologische waarden die zich in het plangebied bevinden en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of een behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkend archeoloog de volgende criteria:?

- Wat is de bodemopbouw en wat zijn eventuele bodemvormende factoren?
- Wat zijn de lokale variaties binnen de bodemgenese?
- Wat is de impact van bodemvormende factoren of processen op het bewaringspotentieel en de bewaringstoestand van het archeologisch erfgoed?
- Zijn er in de proefsleuven relevante archeologische sporen of (steentijd)artefacten aanwezig? Indien er relevante archeologische relictten aanwezig zijn:
 - Wat is de aard van de grondsporen (natuurlijke en/of antropogeen)?
 - Wat is de bewaringstoestand van deze sporen?
 - Welke relevante archeologische structuren of vondstconcentraties zijn aanwezig?
 - Wat is hun verspreiding?
 - Wat is de densiteit?
 - Wat is de datering van de sporen op basis van het vondstmateriaal, de oversnijdingen en/of opvulling van de sporen en de daarmee gepaarde fasering?
- In welke sporen of bodemhorizonten zijn er steentijdartefacten aanwezig (in situ of secundair materiaal)?
- Kan er een ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) gemaakt worden van de zones met archeologische sporen of steentijdartefacten?
- Wat is het type vindplaats (bewoning, artisanal, funerair, religieus, ...) op basis van de aard van de contexten en/of het vondstmateriaal?
- Wat is de impact van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Is er mogelijkheid tot behoud in situ en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?
- Indien behoud in situ van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?
- Welke site-specifieke vragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek door middel van een opgraving, beantwoord worden?
- Zijn er structuren/sporen met bijzondere aandacht verdienen bij eventueel vervolgonderzoek?

- Welk kennispotentieel heeft de archeologische site op regionaal niveau en in breder perspectief?
- Kan er een inschatting gemaakt worden van de noodzaak en vermoedelijke hoeveelheden van natuurwetenschappelijk onderzoek bij verder vervolgonderzoek?
- Kan er een inschatting gemaakt worden over budget, tijdsduur, personeelsbezetting, personeelskwalificaties en gespecialiseerde begeleiding bij een vervolgonderzoek?

3.5 WERKWIJZE EN STRATEGIE

De uitvoering van een proefsleuvenonderzoek is de logische keuze, omdat het de antwoorden kan voorzien op de resterende onderzoeksvragen, en kan aantonen of, en waar, verdere maatregelen ondernomen moeten worden.

Het uitvoeren van het archeologisch proefsleuvenonderzoek (zowel de voorbereiding, het veldwerk als de uitwerking en rapportage) zal ten alle tijden gebeuren conform de Code van Goede Praktijk.

Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven(cf. Code van Goede Praktijk). Er wordt gestreefd naar een maximale afstemming van kranen en grondverzet enerzijds en opgravingsploeg(en) anderzijds. Er moeten maatregelen genomen worden tegen overlastdoor regen- en/of grondwater, die niet schadelijk zijn voor het bodemarchief.

De sleuven zullen een breedte van 2m hebben en waar nodig zullen deze aangevuld worden met kijkvensters en eventueel met sonderingen zodat een goed overzicht verkregen wordt van aangetroffen sporen. Op die manier wordt een conventionele dekkingsgraad van 12.5% bereikt (conform CGP).

De sleuf wordt aangelegd tot op de maximale diepte van de bodemingrepen. Hierbij wordt een kraan met tandeloze kraanbak, begeleid door een erkend archeoloog. Deze zal er tevens op toezien dat aangetroffen sporen worden geregistreerd conform CGP ten einde zoveel mogelijk informatie omtrent aard en datering te extraheren.

De afgraving gebeurt door een graafmachine, met kantelbak waarvan de bakbreedte minstens 1.8 m bedraagt. Er worden kleinere graafbakken of een mini-graver voorzien om puinvullingen/verstoringen machinaal te verwijderen. Opgelegde opgravingsvlakken mogen niet betreden worden met de kraan en/of ander zwaar materieel. Hier wordt rekening gehouden met de veiligheidsvoorschriften met betrekking tot het graven van putten.

Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van sleuven, kijkvensters en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Profielen worden opgeschoond voor zover de veiligheid en stabiliteit dit toelaten, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, sleufnummer, noordpijl en schaal), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code Md. Ingezamelde

metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal. Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

3.6 VOORZIENE AFWIJKINGEN TEN AANZIEN VAN DE CODE GOEDE PRAKTIJK

In principe worden er geen afwijkingen van de Code van Goede Praktijk verwacht. Slechts indien met de oppervlakte van de proefsleuven al 12,5% van de totale oppervlakte van het plangebied bereikt is én hiermee de vraagstellingen beantwoord kunnen worden, is het mogelijk ervoor te opteren de resterende kijkvensters niet uit te voeren. Het archeologisch potentieel is dan vastgesteld en extra graafwerken kunnen de eventueel aanwezige archeologische sites dan enkel maar meer schade berokkenen.

3.7 COMPETENTIES UITVOERDERS

In het kader van het terreinonderzoek dient het team te bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de uitvoerende archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met proefsleuvenonderzoek en beide beschikken over minstens 20 werkdagen veldervaring in de regio Sint-Niklaas. Gedurende het veldwerk dient een aardkundige op afroep beschikbaar te zijn op het terrein. De aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met zandbodems.

3.8 RISICOFACTOREN

De belangrijkste risicofactoren zijn enerzijds de fysieke veiligheid tijdens het opgraven. Hier gaat het om de technische bedreigingen door het gehanteerde materiaal (groot en klein), alsook de fysieke bedreigingen die kunnen optreden bij diepe kuilen, inkalvingen,... Een risicoanalyse opgemaakt met de aannemer en een veiligheidscoördinator proberen dergelijke dreigingen uit te sluiten door alternatieven en veiligheidsmaatregelen op te stellen.

Anderzijds kunnen ook de archeologische sporen bedreigd worden, dit in grote mate door de ligging en gebrek aan sociale controle wanneer er niet gewerkt wordt. Op dat vlak zal er voor gezorgd worden dat het een afgesloten werf is door middel van afgesloten verankerde herashekken. Tevens zullen steeds belangrijke sporen afgedekt en onttrokken aan het oog worden, of afgewerkt op de dag zelf zodat ze geen slachtoffer kunnen worden van nachtelijk vandalisme. Hierbij wordt ook het weer gemonitord en eventuele maatregelen genomen.

3.9 RANDVOORWAARDEN

Om een goede bewaring van het potentieel archeologische bodemarchief te bekomen, worden enkele voorwaarden opgelegd ter bescherming van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed. Zo kan worden gemeld, dat er op de terreinen behorend tot het projectgebied, in tussentijd tot het proefsleuvenonderzoek, geen ingrepen in het bodemarchief mogen plaatsvinden. Indien er gebouwen of verhardingen dienen gesloopt te worden, mag de impact

van de sloopwerken op de bodem niet groter zijn dan de reeds toegediende schade veroorzaakt door de aanleg van deze gebouwen. Wanneer binnen het projectgebied beplanting aanwezig zijn die niet behouden wordt in de nieuwe ontwikkeling, moet de bovenkant afgezaagd worden en mag het terrein niet dieper dan 40 cm. ten opzichte van het huidige maaiveld gefreesd worden.

3.10 ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Het archeologisch ensemble bestaat uit het geheel van archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten. Zowel het digitale als materiële ensemble zal, conform de CGP, tijdelijk bewaard worden in het depot van de afdeling archeologie van ABO nv te Gent. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de rapportering, zal het archeologisch ensemble door de erkende archeoloog worden overgedragen aan de eigenaar, het erkende onroerenderfgoeddepot of de door de eigenaar bepaalde andere bewaarplaats (CGP 31.1). Dit zal in onderling overleg met de initiatiefnemer gebeuren.

4 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Didier Reyns	Director		10 oktober 2017
Patrick Hambach	Director		10 oktober 2017
Toon Moeskops	Business Unit Manager		10 oktober 2017
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		10 oktober 2017

5 BIBLIOGRAFIE

CadGIS 2017: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 1 september 2017).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2017

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2016: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 1 september 2017)

Geopunt Vlaanderen 2017: Basiskaarten (Luchtfoto 2015, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 1 september 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 1 september 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 1 september 2017).

Inventaris bouwkundige Erfgoed: IBE 2017

Inventaris Onroerend Erfgoed 2017. Historische stadskern van Veurne. (geraadpleegd op 1 september 2017).

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be (geraadpleegd op 1 september 2017).